

ÚRAD NA OCHRANU
OZNAMOVATEĽOV

OZNÁMENIA A OCHRANY 2023

Počet prijatých oznámení,

ktoré sa dotýkali
skutočností,
o ktorých
sa oznamovateľ
dozvedel v súvislosti
s výkonom svojho
zamestnania a mali
presah na verejný
záujem.

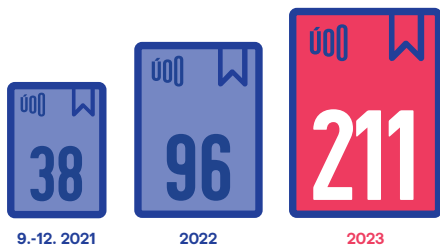
Počet oznamovateľov, ktorí získali status chránený oznamovateľ

na základe kvalifikovaných oznámení, ktorým
bola udelená ochrana prokuratúrou alebo
iným správny orgánom.

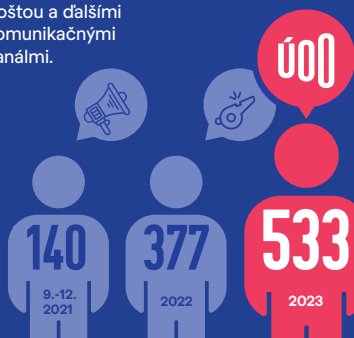
Počet riešených prípadov v pôsobnosti ÚOO

Tieto prípady zahŕňajú: oznámenia, poradenstvo
oznamovateľom, konania súvisiace s ochranou
oznamovateľov, poradenstvo právnickým osobám,
expertnú činnosť, kontrolnú činnosť a iné.

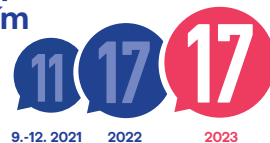

Počet ľudí, ktorí sa obrátili na ÚOO

prostredníctvom formulára, telefonickej linky,
poštou a ďalšími
komunikačnými
kanálmi.

Počet prípadov → s trestným oznámením

→ s podaním na správny orgán

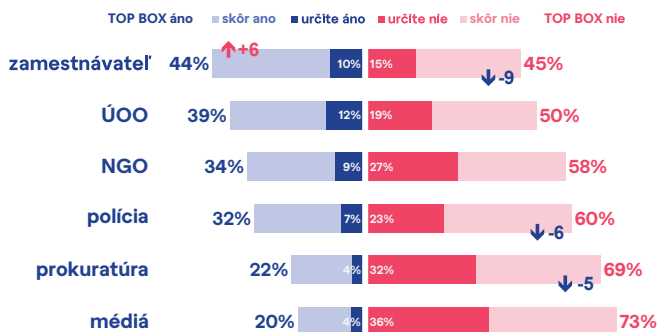

Zahŕňa nové trestné oznámenia/podania v už existujúcich
prípadoch a nové prípady riešené ÚOO, v ktorých už bolo
podané trestné oznámenie/podanie na správny orgán.

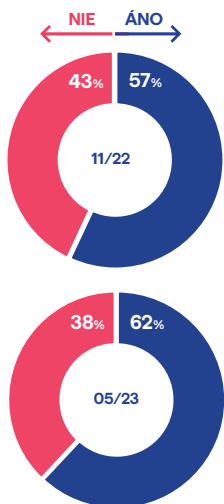
OZNAMOVANIE A SPOLOČNOSŤ 2023

Kde by obyvatelia Slovenska potenciálne podali oznámenia:

V prípade, že by ste na
vašom pracovisku boli
svedkom korupcie alebo
podvodu, boli by ste
ochotný/á oznámiť to:

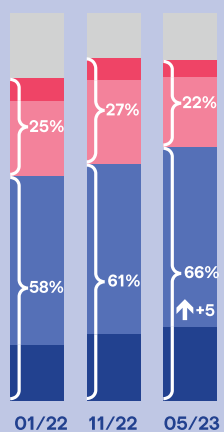
Ochota oznámiť korupciu a podvody aspoň jednému subjektu

Vnímanie oznamovateľov

Predstavte si, že by váš
kolega oznámil korupčné
správanie alebo podvody
iného kolegu či nadriadeného.
Aký by ste mali
na neho názor?

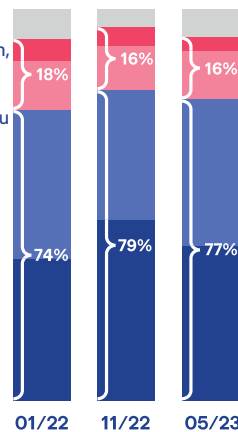
nevie
veľmi negatívny
skôr negatívny
skôr pozitívny
veľmi pozitívny

Dopyt po ochrane oznamovateľov

Mal by podľa vášho
názoru štát takýmto ľuďom,
teda oznamovateľom
korupcie a podvodov,
poskytovať právnu ochranu
cez svoje inštitúcie?

nevie
určite nie
skôr nie
skôr áno
určite áno

↑↓ štatisticky významný rozdiel oproti minulému meraniu

ÚRAD NA OCHRANU OZNAMOVATEĽOV (ÚOO)

je nezávislým štátnym orgánom, ktorý chráni práva a oprávnené záujmy oznamovateľov protispoločenskej činnosti.

V agende oznámení úrad poskytuje poradenstvo a podporu oznamovateľom. Tiež prijíma a preskúmava oznámenia, ktoré následne v súčinnosti s oznamovateľom, prípadne v jeho mene, postupuje orgánom príslušným na ich preverenie ako je prokuratúra alebo správne orgány.

V agende ochrany úrad prešetruje odvetné opatrenia voči oznamovateľom a rozhoduje vo veciach ich ochrany. Kontroluje tiež dodržiavanie ustanovení zákona o ochrane oznamovateľov, poskytuje poradenstvo zamestnávateľom pri nastavovaní vnútorných systémov oznamovania a vydáva odborné stanoviská a metodické usmernenia.

Tento krátky prehľad poskytuje základné štatistiky o fungovaní úradu a širšom spoločenskom kontexte oznamovania.

KRÁTKY PREHĽAD O AKTIVITÁCH

Druhý rok fungovania úradu bol ovplyvnený prijatím zákona č. 189/2023 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 54/2019 Z. z. o ochrane oznamovateľov protispoločenskej činnosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len novela). Jej hlavným cieľom bola transpozícia smernice Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2019/1937 o ochrane osôb, ktoré nahlasujú porušenia práva Únie.

Novela priniesla niekoľko podstatných zmien pre zamestnávateľov pri nastavení vnútorných systémov oznamovania, čo vyústilo k výraznému zvýšeniu počtu dopytov po odbornom usmernení. Úrad tak zaznamenal citeľný nárast agendy spojenej s poradenstvom zamestnávateľom a zodpovedným osobám. V tejto súvislosti vypracoval pre zamestnávateľov zhrnutie hlavných zmien v zákone a prehľad najčastejších otázok a odpovedí k novele, ktoré sú - spolu s aktuálnym znením zákona v slovenskej aj anglickej verzii - zverejnené na webovej stránke ÚOO. Okrem toho pripravil prehľad potrebných náležitostí vnútorného systému oznamovania, tzv. kritéria kvality. Cieľom bolo vytvoriť podklad pre zodpovedné osoby, aby mohli zhodnotiť a prípadne upraviť interné oznamovacie mechanizmy tak, aby boli funkčné a efektívne.

Za minulý rok ÚOO eviduje tiež zvýšený počet chránených oznamovateľov, ktorým udelila tento status prokuratúra alebo správny orgán. Rovnako narástla v tejto oblasti agenda úradu, na ktorý sa obrátilo v porovnaní s rokom 2022 viac oznamovateľov so žiadosťou o pozastavenie účinnosti pracovnoprávného úkonu.

Positívnu správu priniesol prieskum ÚOO z mája 2023, podľa ktorého je väčšina populácie pozitívne naladená voči whistleblowerom. Ukázal aj, že na Slovensku je dopyt po ochrane oznamovateľov a pomerne vysoká deklarovaná ochota ľudí upozorniť na podvod a korupciu spozorovanú na pracovisku. Potvrdil sa tak trend v spoločenskom nastavení z roku 2022.

ZDROJE ÚDAJOV

Vlastné údaje úradu

Údaje v časti oznámenia a ochrany pochádzajú z činnosti úradu. Informácia o počte udelených ochrán vychádza z upovedomení o poskytnutí ochrany, ktoré je prokurátor alebo správny orgán povinný zaslať úradu. Informácie ohľadom trestných oznámení a podaní na správny orgán sú kombináciou údajov o trestných oznámeniach a podaniach, ktoré podal úrad a informáciách o podaniach na príslušné orgány, ktoré podali samotní oznamovatelia, s ktorými úrad pracuje.

Prieskum verejnej mienky

Jednou z aktivít ÚOO je sledovanie verejnej mienky v oblasti oznamovania a ochrany oznamovateľov. Cieľom je zvyšovanie povedomia o whistleblowingu na Slovensku a hlavne o možnostiach ochrany oznamovateľov. Prieskumy verejnej mienky prebiehali v spolupráci s agentúrou Focus formou osobných rozhovorov na reprezentatívnej vzorke slovenskej populácie od 18 rokov. Zber 2.11. až 8.11. 2022 a 24.5. až 31.5. 2023, na vzorke 1017 a 1012 respondentov.

KRÁTKY SLOVNÍK POJMOV

Zákon

Fungovanie Úradu na ochranu oznamovateľov, ako aj celkové nastavenie oznamovania a ochrany oznamovateľov na Slovensku, upravuje zákon č. 54/2019 Z. z. o ochrane oznamovateľov protispoločenskej činnosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Oznámenie

Oznámenie o protispoločenskej činnosti musí kumulatívne spĺňať nasledovné znaky:

- 1) oznamovateľom je fyzická osoba alebo anonymný oznamovateľ;
- 2) o skutočnostiach uvedených v oznámení sa oznamovateľ dozvedel v súvislosti s výkonom svojho zamestnania, povolania, postavenia alebo funkcie;
- 3) skutočnosti uvedené v oznámení sa týkajú protispoločenskej činnosti.

Protispoločenská činnosť

Pri posudzovaní oznámení sa nahliada na protispoločenskú činnosť (trestný čin, priestupok, správny delikt alebo konanie, ktoré negatívne vplyva na spoločnosť) cez jej dopad na verejný záujem. Oznámenia v tomto prípade nemajú slúžiť na nápravu akejkoľvek nespravodlivosti, ktoré sú v súkromnom alebo kolektívnom záujme, ale musia sa dotýkať záujmu verejnosti.

Konania súvisiace s ochranou oznamovateľov

Pod konania súvisiace s ochranou oznamovateľov spadajú dva druhy konaní. Prvým je konanie o pozastavení účinnosti pracovnoprávného úkonu, ktoré sa začína na základe žiadosti oznamovateľa v prípade, ak má pocit, že bol voči nemu urobený negatívny pracovnoprávny úkon v súvislosti s jeho podaným oznámením. Druhým je konanie o udelenie súhlasu s navrhovaným právnym úkonom alebo rozhodnutím v pracovnoprávnom vzťahu. Takéto konanie sa začína na žiadosť zamestnávateľa, ktorý je povinný žiadať o súhlas s takýmto úkonom v prípade, ak ich plánuje urobiť voči chránenému oznamovateľovi.

Status chráneného oznamovateľa

Oznamovatelia môžu pri podaní oznámenia požiadať prokurátora alebo správny orgán o status chráneného oznamovateľa, tzv. preventívnu ochranu. Pri chránených oznamovateľoch zamestnávateľ potrebuje súhlas úradu na každý pracovnoprávny úkon, ktorý sa ich dotýka, a to z dôvodu, že môže byť motivovaný ako odvetá za podané oznámenie.

Interné oznamovanie

Pri internom oznamovaní smerujú oznámenia priamo zamestnávateľovi. Zamestnávateľa s najmenej 50 zamestnancami (najmenej 5 v prípade orgánov verejnej moci) sú zo zákona povinní vytvoriť vnútorný systém oznamovania a určiť zodpovednú osobu na prijímanie a prešetrovanie oznámení.

Externé oznamovanie

Externé oznamovanie je taký typ oznámenia, ktoré nie je podané vlastnému zamestnávateľovi, ale inému orgánu, ktorý má možnosť nezákonnú činnosť zastaviť alebo napraviť. Ide napr. o Úrad na ochranu oznamovateľov, prokuratúru alebo správny orgán.

